

A pozitív pszichológiai tőke felhalmozása roma szakkollégisták körében

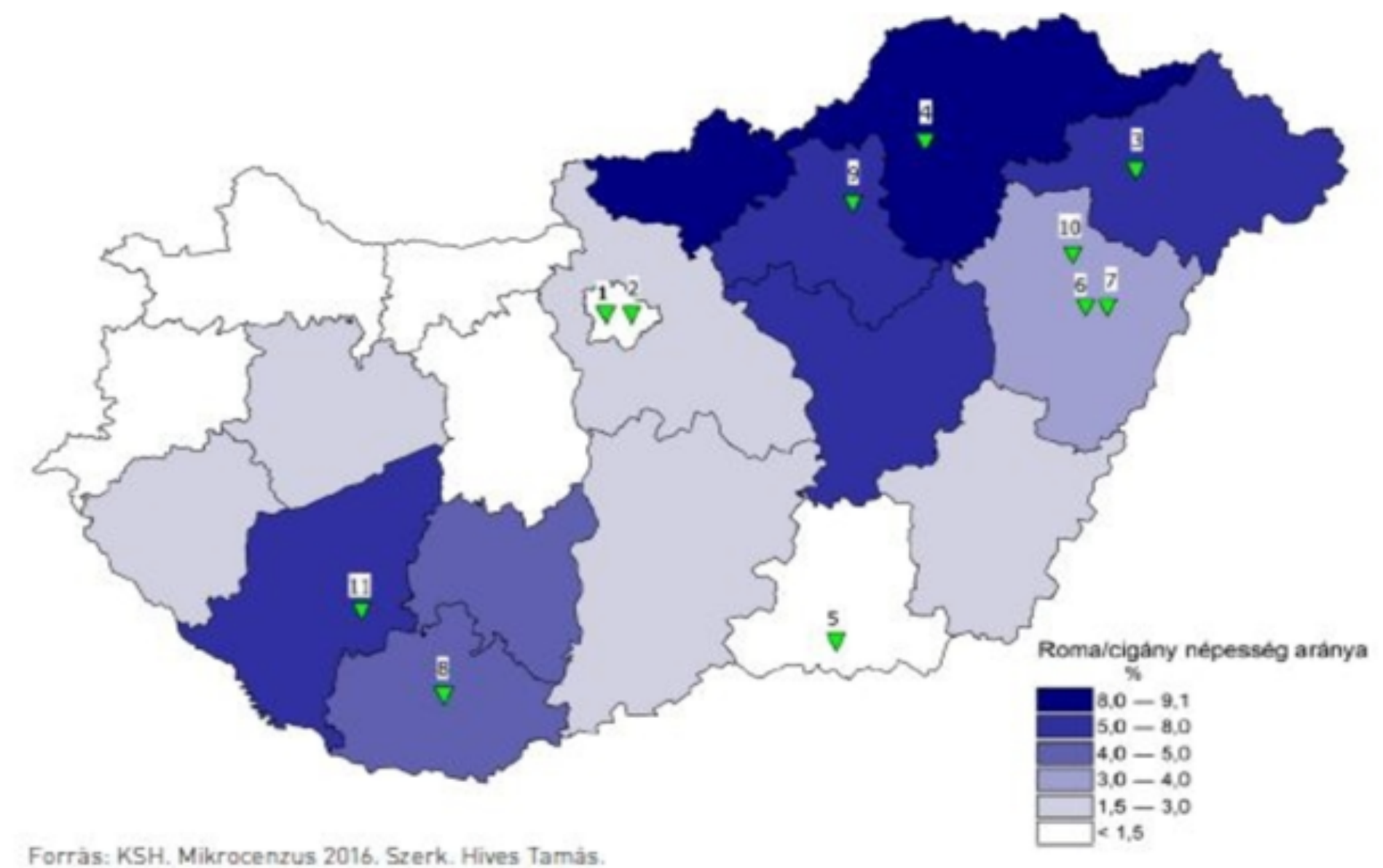
Varga Aranka
Pécsi Tudományegyetem

Bevezetés

A roma szakkollégiumi hálózat létrehozása fontos oktatáspolitikai döntés volt a magyarországi cigányság esélynövelő támogatása érdekében. A hálózat 11 pontján működő – felsőoktatási vagy egyházi fenntartású – szakkollégiumok kiterjednek az ország nagy részére, és összességében közel 300 hátrányos helyzetű, többségében roma/cigány felsőoktatásban tanuló fiatal sokrétű támogatását végzik.

Előadásunk fókuszában egy roma szakkollégium fiataljainak sikeres tanulmányi előrehaladását meghatározó tényezők bemutatása áll. Témánkat az inklúzió, az empowerment, a reziliencia és az interszekcionalitás összefüggései mentén vizsgáltuk (Varga 2017), továbbá kerestük a különböző tőkefajták, köztük a pozitív pszichológiai tőke felhalmozásának, konvertálásának módozatait. Támaszkodtunk azokra a korábbi kutatásokra is, melyek a roma szakkollégiumokat vették górcső alá. (Forray szerk., 2015, Jeney-Kerülő, 2016)

A roma szakkollégiumi hálózat területi elhelyezkedése és a cigány népesség aránya a 2016-os mikrocenzus alapján

Forrás: KSH. Mikrocenzus 2016. Szerk. Hives Tamás.

Kutatói kérdések és módszerek

Kérdésünk, hogy a sikeres tanulmányi utat bejáró, reziliens (Masten, 2001) egyetemista szakkollégisták milyen nehézségeket és hogyan küzdöttek le, míg családjukból elsőként bejutottak a felsőoktatásba. Mi segíti ennek a többlépcsős mobilitásnak a fenntartását? Milyen típusú tőkéket és milyen módon halmoztak fel? További kérdés, hogy milyen életesemények hatottak a teljesítményt pozitívan alakító belső erőre, a pozitív pszichológiai tőkére? (Seligman 1998, Luthans és mtsai 2004, Bandura 2008)

Kutatási mintánkat a pécsi roma szakkollégiumi közösség tagjai jelentik, akik körében felvett életút-interjúkat (27 db) narratív tartalomelemzéssel dolgoztunk fel, továbbá független változók mentén elemeztünk.

Az életút-interjú adó egyetemisták (N:27)			
karok közötti megoszlás (fő)		képzési szintek közötti megoszlás (fő)	
Általános Orvosi Kar	1	Felsőfokú szakképzés	2
Bölcsészettudományi Kar	11	BA/BSC	9
Műszaki Informatikai Kar	4	MA	1
Művészeti Kar	1	Osztatlan (orvos)	1
Természettudományi Kar	10	Osztatlan (tanári)	14

Eredmények

Az életutakat felidéző történetekben a hátrányt okozó belső és külső tényezők mellett, az idő előrehaladtával, egyre inkább előkerültek a reziliencia kialakulásában szerepet játszó külső tényezők: a támogató család, a baráti, testvéri, tanári minták és az iskolai segítségnyújtás is. Kiugróan jelentek meg narratívákban az évek során megerősödött belső jellemzők is, melyek a szakkollégistákat a külső gátló tényezőkkel szemben, mint pozitív pszichológiai tőke segítették. E tőke „építőkövei” - pozitív énkép, a motiváció, a célorientáltság, az eltökéltség, a tudatos jövőtervezés – kialakulását a pedagógusok tehetséggondozó tevékenysége, a családok támogatása, a kortárs csoport – így például a roma szakkollégium tagjainak - mintaadása segítette.

Reziliencia külső faktorai - CSALÁD				
Téma említése	Családi hátrány		Családi előny	
	Traumatózáló esemény (deviancia / tragédia)	Szegény, árva, iskolázatlan szülők, állami gondozott	Tanulási segítség, folyamatos motiválás	Mintaadó testvér, rokon
FŐ	12	22	20	9

Reziliencia külső faktorai - ISKOLA				
Téma említése	Általános Iskola		Középiskola	
	Hátrány – Kirekesztő tanár és/vagy diák	Előny – Segítő tanár és/vagy diák	Hátrány – Kirekesztő tanár és/vagy diák	Előny – Segítő tanár és/vagy diák
FŐ	15	15	2	23

A felsőoktatásban való továbbhaladásról a szakkollégisták saját döntésükről, ennek részleteiről beszéltek a leggyakrabban. A pszichológiai tőke erősségét láthatjuk ebben: az élnélküliség meglétét (célok kitűzése és a cél felé vezető utakon tett befektetéseket), az optimizmust (külső nehézségek ellenére az elért sikerekhez - felsőoktatásba bekerülés - a saját személyes döntések, tulajdonságok, cselekvések társítása). Ezen jellemzők egy része a szakkollégisták korábbi életszakaszában külső támogató személyhez (szülő, barát, tanár) kötődött, mára azonban érzékelhetően jó részük interiorizálódott.

Téma említése	A felsőoktatásba jelentkezés „mozgatója”				
	Tanári segítség	Szülői támogatás	Baráti motiváció	Belső indíttatás	Testvéri minta
FŐ	10	12	5	18	6

„Mi lesz veled tíz év múlva?”					
Téma említése	Munka	Család/gyerek	Ház, anyagiak	Világ-látás	Cigány közösséggel kapcsolat
FŐ	27	12	11	9	13

A jövőképből kiugróak a szakmai tervek, és kisebbek a személyes étellel (lakóhely, család) kapcsolatos elképzelések. Ez a fókusz jellemző a felsőoktatást végző fiatalokra, azonban a szakkollégisták családi környezetében élők a húszas éveikben már inkább a családalapítás és munkavállalás időszakát élik. Így különösen fontos egy olyan támogató közösség, ahol a szakkollégisták egymásnak nyújtanak mintát a hosszabb távú iskoláztatás során szükséges prioritizálásban, a szakmai karrier építésének mikéntjében.

A személyes és közösség „felvérteződés” (empowerment) keretrendszere (Travis - Bowman 2015)								
Személyes felvérteződés			Közösségi felvérteződés					
ÖNBECSÜLÉS „Jobb életérzés” (Feeling better)	→	REZILIENCIA „Sikeresebb cselekvés” (Doing better)	→	FEJLŐDÉS „Folyamatos jóllét” (Being better)	→	KÖZÖSSÉG „Közösséghez tartozás érzése” (Better sense of belonging)	→	VÁLTOZÁS „Pozitív közösségi helyzet” (Better Community Conditions)

Összegzés

A pécsi roma szakkollégiumi közösség tagjai „reziliensek”: családi háttérük nehézségeit, a kirekesztő társadalmi környezet ellenhatását áttörve a felsőoktatásban tanulnak. Élettörténeteik a reziliencia külső támogató tényezőiről (is) szóltak, sokuk mögött támogató család (szülő, rokon) áll, közvetlen környezetükben (testvér, közeli barát) elérhető és követendő minták vannak. A tágabb (iskolai vagy szervezeti) környezet segítői olyan felnőttek (főként tanárok), akik az iskolai elvárásokon messze túl nyújtottak különböző támogatást, végeztek tehetséggondozást. A szakkollégisták narratíváiban jelen voltak a megerősödött belső jellemzők, a pozitív pszichológiai tőke, mely a negatívumok ellensúlyozására alkalmas tudatos és pozitív énkép kialakítását, stabilitását segítették. Ezeket a pozitív jellemzőket konkrét életeseményekhez, személyekhez kötve idézték fel az elbeszélők, és sokszor kapcsolták saját, sorsfordító döntéseikhez is. E mellett egyértelműen elfogadott a közösségük társadalmi integrációja érdekében tett aktív szerepvállalásuk (empowerment) fontossága, mely a mindennapjaikban és a jövőbeli terveikben is szerepel – mégha különböző módon is. A roma szakkollégiumra reflektálva kiemelték, hogy döntő szerepet játszik jelenlegi életükben. Kiugró a narratívákban az a közösségi erő (Travis-Bowman, 2015), melybe ágyazódva jelentek meg a szakkollégiumi tevékenységek. Láthatóan a közösségi „tőkefajták” közös létrehozása eredményezi, hogy a szakkollégiumi támogatások, mint befektetések interiorizálódnak az egyes tagokban. Képessé téve őket, hogy pozitív pszichológiai tőkéjükre támaszkodva a maguk és a közösségük érdekében cselekvő, hasznos tagjává váljanak a társadalomnak.

Hivatkozás

BANDURA, A. (2008): *An agentic perspective on positive psychology*, In: S.J. LOPEZ (Ed.), *Positive psychology: Exploring the best in people* (VOL.1), Westport, CT: Greenwood Publishing Company, 167-196.

FORRAY R. Katalin (2015 szerk.), *Cigány diákok a felsőoktatásban*. Pécs: PTE – WHSz.

HIVES Tamás (2019): Roma szakkollégiumok. Új Köznevelés 9-10.sz. 18-23.

JENEI Teréz – KERÜLŐ Judit (2016): Perszonális és szociális kompetenciák szakkollégiumi fejlesztése. In: Pusztai Gabriella – Bocsi Veronika – Ceglédi Tímea (szerk.): *A felsőoktatás (hozzáadott) értéke*. Felsőoktatás–Társadalom 6. Partium Könyvkiadó – Új Mandátum Könyvkiadó, Nagyvárad-Budapest. 317-327.

LUTHANS, F. - LUTHANS, K. W. - LUTHANS, B. C. (2004): *"Positive psychological capital: Beyond human and social capital"*. Management Department Faculty Publications. 145.

MASTEN, A. S. (2001): Ordinary magic: Resilience processes in development = *American Psychologist*, 56/3, 227–239.

SELIGMAN, M. E. P. [1998]: *Learned optimism*, Pocket Books, New York, 1998

TRAVIS R. Jr.–BOWMAN S. W. (2015): *Validation of the Individual and Community Empowerment Inventory: A Measure of Rap Music Engagement among First-Year College Students*, *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 25/2, 90-108.

VARGA Aranka (2017): Esélyegyenlőségi dimenziók egy roma szakkollégiumban. *Autonómia és Felelősség*. 2/1-4, 31-54.